

מטעמי תורת זילים

פרשת צו – כוחות החיצונים שבצפון העולם

ה' יתברך ציוה על שריפת אברי הקרבנות במשך הלילה על גבי המזבח שנאמר "צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (ויקרא ו, ט). וכן הוא ציוה על הדלקת אש התמיד על המזבח שנאמר "והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר וערד עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים: אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ט).

ויש להבין, מדוע ה' יתברך ציוה את עם ישראל לשרוף במשך כל הלילה את אברי הקרבנות שעל גבי המזבח, ולקיים לעולם את 'אש התמיד'?

מצד צפון מגיעים כל המזיקים והחיצונים וכוחות הרע שבעולם

כאשר הקב"ה בנה את עולמו, הוא סגר אותו משלושה צדדים ממזרח ממערב ומדרום, ואת צד צפון השאיר פתוח שנאמר "נטה צפון על תהו תלה ארץ על בלי מה" (איוב כו, ז). וזוהר פרשת קרח דף קע"ב ע"ב ד"ה ובניו כן כתיב, גמי בבא בתרא דף כ"ה ע"ב, 'פרקי רבי אליעזר' פרק ג' ד"ה ארבע רוחות בעולם, ליקוטי תורה להארי"ז ז"ל פרשת בראשית ד"ה אי נמו. ונרמז הדבר באות הראשונה שנכתבה בתורה – אות 'ב', שכיון שהיא אות גדולה ובראש הספר, הרי זה מעיד כי כל הספר נעשה בסוד שלה והיא רומזת בתוכה את כל סודות הספר. ובכלל זה הרמז כי האות בנויה משלושה צדדים ובצד הרביעי פתוחה – כפי שנבנה העולם (זוהר חדש' שיר השירים דף ע"ב ע"ב ועל דא אתון ודי"ה ב' איה) כי צורת האות כצורת העולם (מעשה רוקח' על המשניות לר' אלעזר רוקח דף ק"ב ע"ב מסכת עוקצין טור א). ועוד נרמז הצד הפתוח של העולם בתנועת השמש, לפי שהשמש נעה ממזרח למערב דרך הדרום ואיננה עוברת דרך הצפון – ללמד שצד זה נשאר פתוח בבריאה (מדרש האימרת' למחבר 'שבת מוסר' דרוש כו ד"ה והנה הא"י בשם הרמ"א, צמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת ואתחנן ד"ה וידעת היום).

מטעם זה היו מכים את החוטא רק בשלושים ותשע מלקות ולא ארבעים כפי שדייקו רבותינו מהפסוק "אֲרַבְעִים יִכּוּן לֹא יִסֹּף" (דברים כה, א) (ראה גמי' מכות דף כ"ב סוף ע"א), כי המלקות מכוונות כנגד ארבע רוחות העולם כלומר עשר מלקות לכל רוח (ראה זוהר פרשת נח דף ס"א ע"ב ד"ה כי לימים עוד), וכיון שברוח צד צפון יש מקום שהוא פרוץ, לכן גם המלקות חסרות באותו הצד והם רק תשעה – כך שסך הכל יוצא שלשים ותשע מלקות (עיני העדה' למחבר 'שבת מוסר' פרשת כי תצא דף מו ע"א ד"ה ארבעים יכנו לא יסוף). אמנם הקב"ה כן שם רקיע אחד הנקרא 'וילון' (ראה גמי' חגיגה דף י"ב ע"ב), שהוא יהיה מעין מחיצה לצד צפון הפרוץ – אבל רק במשך היום, כי בלילה רקיע 'וילון' מתפשט כמו אוהל תחת הרקיע העליון כך שנמצא צד צפון פתוח. ומשם באה 'הרעה' וכן המזיקים השולטים בלילה שנאמר "תִּשְׁתַּחֲשֹׁף ויהי לילה בו תרמש כל חיתו יער" (תהלים קד, כ) (מעשה רוקח' על התורה פרשת בראשית דף ד' ע"א ד"ה עוד בגמרא דחגיגה' בשם יטור ברקתי' בביאור דברי רש"י גמי' חגיגה). מטעם זה זמן שחרית ומנחה יותר מוכן לקבלת התפילות מאשר זמן ערבית, כי ביום יש רק ששה רקיעים לעומת הלילה שיש בו עוד רקיע הנקרא 'וילון' שנעשה כמו אהל מלמעלה, ואז צריך כוונה יתרה בתפילות הלילה כדי לבקוע את כל שבעת הרקיעים (מעשה רוקח' על התורה פרשת בראשית דף ד' ע"א ד"ה עוד בגמרא דחגיגה).

בצד צפון שלא הושלם בעת הבריאה (זוהר פרשת קרח דף קע"ב ע"ב ד"ה ובניו כן כתיב, 'ויאל המלאך' דף י"ב ע"א, טור א), נמצאים כל הרוחות והמזיקים והשדים (וריאול המלאך' דף י"ב ע"א, טור א) שהוא מושב הקליפות והסטרא אחרא (זכור דוד' לר' דוד וכות ממודינא מאמר א' פרק ס"א דף קנו ד"ה והטעם דשחיתו בצפון ממחרתו' ז"ל) ושם שוכנו כל כוחות הרע ומקור 'החיצונים' שבעולמנו שעליהם נאמר "ויאמר ה' אֵלֵי מִצְפּוֹן תִּפְתַּח הָרֶעָה עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ" (ירמיה א, יד) (זוהר חדש' שיר השירים דף ע"ב ע"ב ד"ה ב' איהי ביתא). ובכללם מלאכי חבלה, מיני פורענויות ומיני שחת שעומדים וצופים מתי ייצאו מן 'הדין' אשר בצפון, להחריב ארצות ולעקור מלכויות ולהכות בני אדם בכל מיני מכה ובכל מיני משחית. וכשהם יוצאים הם משוטטים בעולם וגומרים את הדין שהתחייבו בני האדם בבית דין של מעלה (שערי אורה' לרבי יוסף גייקטיליא זצ"ל השער שיש-הספירה החמישית, 'ליקוטי ראובני ויקרא ד"ה ע"ש ודע). ומהצפון גם מושפע יצר הרע' לכן מניחים תפילין של יד קודם תפילין של ראש, כדי להתגבר על מקום יצר הרע והמזיקים שם, ואחרי שנקשרים אותם המזיקים שנאמר "נקשרתם לאות על ידך" (דברים ו, ח) אז ניתן רשות להתקרב אל מקום קדוש שהוא הראש (טעמי המצוות' לרקנאטי מצות התפילין דף ט' ע"ב ד"ה בספר זוהר המופלא). ומשום כך יצר הרע נקרא גם בשם 'צפוני' שנאמר "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (ויאל ב, ט) (ראה גמי' סוכה דף נ"ב ע"א בשם ר' יהושע בן לוי) (נפ"י 'ברית שלום' לר' פינחס בן פילטא פרשת בראשית דף א' ע"א טור ב' ד"ה בזה תבין דברי חכמים).

ומשום שדווקא מצד צפון יוצאת הרעה לעולם (פרקי דרבי אליעזר' פרק א) שנאמר "מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ" (ירמיה א, יד) לכן גם 'הקללות' שנאמרו לישראל אחרי כניסתם לארץ ישראל, היו דווקא על הר עיבל שהיה בצד צפון ולא על הר גרזים שהיה בצד דרום כפי שנאמר "ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל" (דברים י"א, כט) ('ליקוטי דוד' פרשת כי תבוא ד"ה 'הר גרזים' בשם הרמב"ן). ובשעת המסעות של ישראל במדבר היה שבת דן מהלך בצד צפון של המחנה וכביכול סוגר את 'הצפון' שממנו מגיעים המזיקים ומשם הרעה יוצאת לעולם. וכשנכנסו לארץ ישראל, שבת אָשֶׁר התיישב בצפון הארץ והיה 'סוגר' את 'הצפון' כך שארצו היתה 'מנעולה' של ארץ ישראל. לכן על שבת אָשֶׁר נאמר "אָשֶׁר לָשֶׁב לְחוּף יָמִים וְעַל מִפְרָצֶיךָ לְשָׁכוֹן" (שופטים ה, יז) כלומר על 'פרץ צפון', לפי שהיה 'סוגר' את אותו הפרץ. ודווקא שבתו נבחר לכך כי הוא כנגד האומות וכפי שרמוז שמו בפסוק "וְאֲשֶׁרוּ אֶתְכֶם כָּל הַגּוֹיִם" (מלאכי ג, ט). ומשום כך נשיא שבתו גם הביא קרבנות דווקא ביום האחת עשרה לחנוכת המשכן כפי שנאמר "ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אָשֶׁר פָּעַלְתָּ לָנוּ עֲבָרָתְךָ" (במדבר ו, ט) (ע"ב ונבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק א' דרוש ב' למעלת הצדיקים דף י' ע"ב ד"ה 'ויאמר המושלם ודי'ה ועם זה נבין) שיום זה הוא כנגד אחד עשר סממני הקטורת המכוונים נגד אחד עשר כוחות הטומאה (נפ"י 'נבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק א' דרוש ב' למעלת הצדיקים דף י' ע"ב ד"ה ועם זה נבין ועיני עוד) (להרחבה על אחד עשר סממני הקטורת ראה מאמרנו לפרשת קרח – 'מעשה הקטורת').

ובצד הצפוני של הר הבית היה שער אחד הנקרא טְדִי שלא היה לו משקוף עליון אלא שתי צידי פתחו היו מוטות כך / בשונה מכל שאר השערים, וזה כדי להורות על צד צפון שנשאר פרוץ. ומטעם זה גם שער טְדִי לא שימש לכלום (ראה משנה מדות א, א) וקָדְשָׁה, בשונה משאר שערי הר הבית שהיו משמשים לשם כניסה ויציאה. ואם אחד מפרחי הכהונה שישן בהר הבית היה נטמא בקרי אז הוא היה יוצא דרך שער טְדִי (ראה משנה מדות א, ט), היות שנתן כוח לטומאה לבוא מצד 'הצפון' לכן היה גם יוצא מהשער הצפוני, שמשם בה 'הקרי' ומצא מין את מינו (נבול בנימין' לר' בנימין הכהן חלק א' דרוש ב' למעלת הצדיקים דף י' ע"ב ד"ה ויאמר המושלם). ובשעת חורבן בית המקדש, ה' הגדיל את 'הפתח' שבצפון העולם ואז האויבים פרצו את חומות ירושלים ונחרב המקדש. ואחרי שנחרב הבית הקב"ה החזיר את הפתח שבצפון לגודלו הראשון (יחסד לאברהם' לר' אברהם אוליא זקנו על החיד"א מעין א' נהר כד ד"ה והנה ענין זה). ויחזקאל הנביא כבר התנבא עליו "וְאָרָא וְהָנָה רִיחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן" (יחזקאל א, ז) וכוונתו שכאשר יבוא נבוכדנצר הרשע לכבוש את העולם ואת ישראל, אזי הוא יבוא מארץ כשדים אשר בצפון (רש"י יחזקאל א, ז). וכן היה עם כל המלכים שעמדו על ישראל ורצו להחריב את העולם, שכולם באו מהצפון. וכך יהיה לעתיד לבוא כאשר יבוא גוג ומגוג מהצפון (יפדה את אברהם' לר' אברהם פלאגי בנו של ר' חיים פלאגי מערכת צדי אות יב).

כל האלילים והפסלים לא יכולים לסגור את צד הצפון של העולם

הסיבה שה' השאיר בבריאה צד אחד שלא נסגר, הוא כדי שאם יבוא אדם ויטען שהוא 'אלוהים', אז יגידו לו שישגור את הצד הצפוני ובוזה יוכיח את אלהותו. וכיוון שלא יוכל, הרי זו תהיה ההוכחה הגמורה למלכותו של ה' לבדו בעולם (פרקי דרבי אליעזר) פרק ג ד"ה ארבע רוחות העולם, וליקוטי תורה' להארי"ז"ל פרשת בראשית ד"ה אי (נמי) ועל כך נאמר "צפון וְגַמִּין אֶתָּה בְּרֵאשִׁית" (תהלים פט, יג). וכן נאמר "הר ציון יִרְכָּתֵי צִפּוֹן קְרִית מְלֶכֶךְ רַב" (תהלים מח, א) כלומר כאשר הושתת העולם מ"הר ציון", אז צד "צפון" נשאר פתוח כדי להורות על ידי כן שהוא יתברך "מְלֶכֶךְ רַב" שהרי אין מי שיכול לסגור אותו (יארץ החיים' על תהלים מח, א) כמו שהוא סגר את 'הדרום' 'המזרח' ו'המערב' על ידי שמו הגדול (נפ"י עיני העדה' למחבר' שבט מוסר' בחלק על ספר דניאל דף קל ע"ב ד"ה יאדני-בכל צדקתיך' בשם החזקוני).

ובזה טעו המצריים והעמידו פסל לעבודה זרה מתוך אמונה כי הוא כן יוכל לסגור את צד צפון (מדרש האיתמר' דרוש כו ד"ה ילקוט תהלים, עיני העדה' למחבר' שבט מוסר' פרשת בשלח דף צח ע"א טור א ד"ה דבר אל בני ישראל). ואף שצורת הפסל היתה צורת אדם ומתחתיו היתה צורת כלב רע (זכר דוד' מאמר ג פרק כו ד"ה ימשה רבינו עליו השלום' בשם מהר"ח"ו), הם קראו לו 'בעל צפון' כי רצו לומר שהוא בעל על 'צד צפון' (עיני העדה' למחבר' שבט מוסר' פרשת ויחי דף צח ע"א ד"ה דבר אל בני ישראל). אך המצריים לא שמו ליבם כי כל האלילים הם הבל וריק כפי שהזוהרו בהם ישראל "לא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים" (ויקרא כו, א), כך שוודאי אין ביכולתם לסגור את צד צפון. וכן הוא שם "אֱלִילִים" ראשי תיבות 'אין להם יכולת לעשות מחיצה' בצפון (מגלה עמוקות - רב אופנים' אופן קסו, 'מעשה רוקח' על התורה פרשת בראשית דף ד ע"א ד"ה ערד בגמרא דחגיגה בשם 'מגלה עמוקות'). ועוד נאמר "כי קל יִלְהִי הַעֲמִים אֱלִילִים וְה' שְׁמִים עֶשְׂה" (תהלים צו, ה) כלומר שכל "אֱלִהֵי הַעֲמִים" אין להם יכולת לעשות מחיצה כפי שנרמז בשם "אֱלִילִים", אך ה' לעומתם כן עשה מעין מחיצה לצפון והוא הרקיע וילון. לכן לא נאמר בפסוק "וה' שמים וארץ עשה" אלא רק "וה' שמים עשה" כי מדבר על הרקיע הנקרא 'וילון' שמכונה גם 'שמים' (ראה גמ' חגיגה דף יב ע"ב) ('מעשה רוקח' על התורה פרשת בראשית דף ד ע"א ד"ה ערד בגמרא דחגיגה).

ולכך נקראים האלילים גם בשם 'פסלים' שנאמר "לא תַעֲשׂה לָךְ פֶּסֶל" (שמות כ, ד) כי בשבילם העולם נחתך ויפסל' באופן שלא השלימו הקב"ה (וגבול בנימין' לה בנימין הכהן חלק א' דרוש ב למעלת הצדיקים דף ב' ע"ב ד"ה ועם זה נבין). ודוד המלך רמז על כך בפסוק "לָדָר נָדָר אֲמוֹנֶתְךָ פּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד" (תהלים קיט, ז) וכוונתו כי "לָדָר נָדָר" היא "אֲמוֹנֶתְךָ" שאתה הוא יחיד בעולמך ואין שני. ודבר זה ייוודע במה ש"פּוֹנֵנֶת אֶרֶץ" ובראת ארבע פינות בעולם אך לגבי פינת צפון "וַתַּעֲמֹד" מלגמור אותה, וזה כדי שיכירו "אֲמוֹנֶתְךָ" (הרי בשמים' לה' יצחק בדרשי פרשת תולדות דף כח ע"א טור א ד"ה או יאמר לזר דוד). ובוזה נבוכדנצר מלך בבל ניסה להתנאות, כי הוא היה מחזיק עצמו כאלוה וואמר שהוא מסוגל לסגור את צד צפון הפתוח כפי שנאמר עליו "וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ בְּלִבְּךָ הַשָּׁמַיִם אֶעֱלֶה מִמֶּעַל לְכֹכְבֵי אֵל אֲרִים כִּסְאֵי וְאֲשַׁב בְּהָר מוֹעֵד בִּירְכָתֵי צִפּוֹן: אֶעֱלֶה עַל בְּמִתֵּי עֵב אֲדַמָּה לְעִלְיוֹן" (ישעיה יד, יג - יז). וכנגד דבריו השיבה לו בת קול משמים כי כאשר הוא יגיע לצד צפון אז כל המקטרגים והמשטינים והשדים שם כבר ידאגו להוריד אותו וישר אל 'בזר השאול' שנאמר "אֵף אֵל שְׂאוֹל תִּגְדָּל אֵל לְרַכְתֵּי בּוֹר" (ישעיה יד, טו) (ראה גמ' חגיגה דף י"א) (מדרש האיתמר' למחבר' שבט מוסר' דרוש כו ד"ה ילקוט תהלים).

הקרבות נשחטו בצפון העזרה כדי להוות כופר מפני פגיעת המזיקים

כנגד אותם מזיקים שבצפון, ציווה ה' להקריב לפניו קרבות שיכפרו את העוונות ויסתמו את פינות כל המקטרגים ובעלי המשחיתים שם (ישעיה אורה' לה' יוסף ביקטיליא השער שיש-הספירה החמישית). לכן כל קרבן שלא בא על חטא כמו קרבן תודה שלמים ובכור, היה נשחט בכל מקום בעזרה. אך קרבן שבה על חטא היה נשחט דווקא בצפון העזרה שבמקדש (מפודת דוד' על טעמי המצוות להרדב"ז מצוה שנ ד"ה ומהמאמרים אש). כאשר מקום שחיתתם נלמד מקרבן העולה, שבעולה נאמר "וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה'" (ויקרא א, יא), ובחטאת נאמר "וְדָבַר אֵל אֶהָרֹן וְאֵל בְּנָיִי לֵאמֹר זֹאת תִּזְרֹת הַחֲטָאת בַּמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הַעֲלָה תִשְׁחַט הַחֲטָאת לְפָנֵי ה' קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא" (ויקרא ו, יח) וכן באשם נאמר "בַּמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַטוּ אֶת הַעֲלָה יִשְׁחַטוּ אֶת הָאֲשָׁם וְאֶת דָּמֹו יִזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (ויקרא ז, ה), וכן הוא בפר ושעיר של יום הכיפורים, ובפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, ובחטאת הציבור והיחיד - שכולם נשחטים בצפון (ראה משנה זבחים פרק ה) ועל ידי כן נמנעת הרעה הבאה מן הצפון (מפודת דוד' להרדב"ז מצוה שנ ד"ה ומהמאמרים אש). ועל כך נאמר "וְזָבְחֵי אֱלֹקִים רִיחַ נִשְׁבָּרָה" (תהלים נא, ט) שעל ידי שחיתת הקרבות בצפון לאלקים, אזי 'רוח' של הגבורה באותו הצד "נִשְׁבָּרָה" שלא יתגבר רוחה כוחה ותוקפה (וזה פרשת ויקרא דף ה ע"א ד"ה אמר ליה).

על ידי מותן הקרבות בצפון העזרה היו מקיימים "אִם רָעִב שִׁנְאָדָּה הֶאֱכִלְהוּ לָחֶם" (משלי כה, כא) (וכר דוד' מאמר מאמר א פרק סא דף קנו ד"ה והטעם דשחיתתה בצפון) והיו המקטרגים נכנעים (הקדמה לסימכת הכמים' דף נה ע"ב ד"ה והנה ידוע שדרום), כי ההקרבה מהווה כופר לאדם מפני פגיעת המזיקים (ישעיה אורה' השער שיש-הספירה החמישית). ואחרי שאותם מקטרגים מהצפון לקחו את חלקם בשחיתתה שבמקדש, היו מכסים את מקום השחיתתה עם החלב של הקרבן שצבעו לבן, בכדי להגביר את מדת הרחמים (מפודת דוד' להרדב"ז מצוה שנ ד"ה ומהמאמרים אש). ועל כך גם נאמר "יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ קֶל הָאֶרֶץ הַר צִיּוֹן יִרְכָתֵי צִפּוֹן קְרִית מְלֶכֶךְ רַב" (תהלים מח, א) שהכוונה כי על ידי העבודה שעושים במקדש היה "נסגר" כביכול פרץ צפון ולא היו נכנסים 'החיצונים' למקום הקודש (וגבול בנימין' חלק א' דרוש ב למעלת הצדיקים ד"ה וז"ש במזמור מ"ח יפה טו). לכן טוב לכל אדם לומר את הפסוק "וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהָרֹן חֲלֹתֵינִים אֶת דָּמֹו עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (ויקרא א, יא) כי על ידי שמזכירים פסוק זה בַּמִּקְדָּשׁ עֲשִׂית קרבות התמיד, הקב"ה קושר ועוקד כל מזיק וכל דבר הבא מהצפון, ולא מניח להם להזיק (זכר דוד' מאמר א פרק סא דף קנו ד"ה ויטל טוב לו אז הפסוק בשם 'מענבר יבק' בפרשורו לתיקוני הזוהר).

אש התמיד שעל גבי המזבח היתה כמו 'שוחד' למקטרגים

על גבי המזבח היתה דולקת 'אש התמיד' והיו צריכים להיזהר שלא תכבה משום שמטרת האש הזאת היתה 'לשבור' את רוח הטומאה בעולם (וזה פרשת צו כו ע"א ד"ה ולזמון אשתמורתך), כאשר על ידי האש היוקדת על המזבח בתמידות היו המקטרגים מקבלים את חלקם בכל שעה ושעה (ורקנאטי' פרשת צו ד"ה וביער עליה הכהן עמים) וזה היה נחשב כמו 'שוחד' לאותם מקטרגים (טעמי המצוות' לרבינו מנחם המבלי אות עב, 'שליה הקדוש' תורה שבכתב תחילת פרשת צו). לכן האש שירדה על המזבח תחילה בימי משה רבינו לא פסקה עד ימי שלמה המלך שבנה את המקדש. אחר כך חזרה האש וירדה שוב בימי שלמה המלך ודלקה במקדש עד שבא מנשה המלך וביטל אותה (ליקוטי שמעוני' פרשת יתרו רמז שו). ומטעם זה טוב לאדם לומר הרבה פעמים את הפסוק "אֵשׁ תָּמִיד תִּוָּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה" (ויקרא ו, א) שזה סגולה לסילוק מחשבות זרות ואסורות (שליה הקדוש' שער האותיות אות ל' ד"ה יומצאתי כתב יד' מהרמ"ק בשם אליהו הנביא). ויש אומרים שנכון לומר את הפסוק הזה שבע פעמים (מדרש תלפיות' ענף בית הכנסת ד"ה ויאמר שבעה).

בכל אותם השנים הרבות שעברו עד לביטול אש התמיד שעל גבי המזבח על ידי מנשה המלך, התקיימה הבטחה ה' שהאש שבאה מלמעלה לא תכבה כפי שנאמר "אֵשׁ תָּמִיד תִּוָּקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכָּבֵה" (ויקרא ו, א) (נחל קדמונים' להחיד"א פרשת צו ד"ה והאש על המזבח), ועל ידי כן השלימו כל כוחות המקטרגים עם ישראל כי הם מצאו את מנתם מאת המזבח בכל שעה (נפ"י החיים' לה' יהודה בן חנין על טעמי המצוות מצוה פד דף קי ד"ה ועיד' הסוד). ואפילו נשיבת הרוחות החזקות והגשמים בחורף לא

כיבו את האש, ועל ידי כן נודע עניין הנס וקיום הבטחת ה'. וזה מה שאמרו רבותינו כי במקדש היה נס בקיומה של אש התמיד "ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה ולא נצחה הרוח את עמוד העשן" (אבות ה, ה) (ע"פ הדעת טובה למהר"י פרשת צו ד"ה או ירצה במה שהקדמנו). ובדרך נס היתה ממשיכה בעירת האש אף אם כבר התכלו כל העצים שבמזבח (ההאליך הקדוש פרשת צו ד"ה ותנה מהראוי).

כשלא עשו רצונו של ה' היה נראה על המזבח דמות 'כלב' הבא מן הצפון

כאשר עם ישראל היו עושים רצונו של מקום, אזי המלאך אוריאל היה נשלח מאת ה' לקבל את הקרבן שמקריבים והיה נדמה כאריה חזק בתוך האש, הרובץ על טרף הקרבנות שהוקרבו. כשהיו הכהנים והישראלים רואים אותו הם היו שמחים, כי על ידי זה היו יודעים שהתקבל קרבנם לרצון לפני ה'. וזה מה שנאמר ביום השמיני למילואים שבמשכן "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים ואת קל העם ואת קרניו ויפלו על פניהם" (ויקרא ט, כד), ה"אש" היה מלאך אוריאל שנדמה בתוך מראה האש ליאריה גדול (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה ואתחוי אוריאל ד"ה למלאך דשרה) שפניו כפני אריה (הקדמת זוהר דף ו ע"ב ד"ה ומה שמיה דההוא), והיה אוכל את הקרבן. ואחר כך היתה יורדת אש אחרת עליונה קדושה ורוחנית יותר מהאש שירדה בדמות אריה. וכשהאדם שהביא קרבן היה רואה אותה, היה נופל עליו פחד גדול ומתוך כך היה מזדעזע ושב בתשובה שלימה (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה ואתחוי אוריאל ד"ה למלאך דשרה).

כאשר עם ישראל חלילה לא היו עושים רצונו של מקום או שזה שהקריב את הקרבן לא הקריב בכוונה הראויה אז היו רואים דמות של 'כלב' הצוף אחד שבה מנקב הצפון (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה וכד ישראל לא אשתכחו), והיה נקרא 'בלאדן', ופניו כפני כלב (וזהו פרשת בראשית דף ו ע"ב ד"ה לתוך הבור ד"ה ומה שמיה) הרובץ על הקרבן. ואז היו יודעים כל ישראל שהקרבן לא התקבל ברצון, והוא כמו דורון שהמלך שולח לכלב כי אין כדאי להכניסו לפניו (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה וכד ישראל לא אשתכחו ד"ה למלאך דשרה). וכך במקום שיאירו ויזהירו פני אריאל שהוא פני האריה, היה נראה פני בלאדן שהוא שליח מאת אדם בלילעלי שעליו נאמר "משחת מאיש מראהו ותארו מנגי אדם" (ישעיה נב, יד). ועד היום בספרי ההשבעות שעושים הגוים בכישופיהם, הם משיבועים שד אחד הנקרא 'בילאד' ואומרים שהוא שר גדול בין השדים. וכוננתם הוא על בלאדן הזה אלא שנשתנה להם שמו (יכתם פוי לרי שמעון לביא על הקדמת זוהר דף ו ד"ה כיון דחמא הכי ד"ה וראיתי אני בספרי ההשבעות).

דבר זה הבדיל בין בית המקדש הראשון לבית המקדש השני. שבבית המקדש הראשון היה נראה דמות של אריה רובץ על המזבח כי היו קרבנותיהם מתקבלים ברצון, אך בבית המקדש השני גרם העוון והיו רואים דמות של כלב רובץ על המזבח (נמי יומא דף כא ע"ב), והבינו שאין קרבנותיהם עולים לרצון (מצודת דודי להרד"ב על טעמי המצוות מצוה שעד). וכך על מה שבבית המקדש הראשון היה נראה צורת אריה שבמרכבה כאש האוכלת את העולות בסוד "את קרניו לחמי לאשי" (במדבר כה, ג), הרי שאחר כך בבית שני כבר גרמו העוונות והושלך הדורון לכלבים אל בור הסטרא אחרא, כאשר הס"מ היה שולח את שלוחו 'הכלב' ממקומם של 'החיצונים' ויהקליפות' הנקראים 'כלבים' אשר נחבאים בצד הצפון ושוכנים שם בסוד "מפפון תפתח הרעה" (ירמיה א, יד). ואף שלא היו נראים אז 'הכלבים' בעולם וכל שכן על המזבח ששם היה צריך להיות רק צורת 'אריה', הרי העוונות גרמו ונשלח 'כלב' כדי לגבות את חובו מעל גבי מזבח ה' (יכתם פוי לרי שמעון לביא בעל פיוט 'בר יוחאי' על הקדמת זוהר דף ו ד"ה והוא ירד והכה ד"ה וראיתי אני בספרי ההשבעות).

העשן שעלה מהמזבח ביום הוריד שפע ובלילה הזין את החיצונים שבצפון

במהלך שעות היום היו נשרפים הקרבנות על גבי המזבח, ובמשך כל הלילה היו שורפים את 'האיברים' – שהן שאריות של קרבן עולה, ואת 'הפדרים' – שהן שאריות של שאר הקרבנות (נמי ברכות דף כו ע"ב ורש"י שם). בקרבנות שהיו מקריבים במהלך היום, היה עולה העשן ומיתמר מהמזבח ישר לשמים (וזהו פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה תנא דימנא). למעט אם לא עשו רצונו של מקום או לא כיוונו בקרבן, שאז העשן לא היה עולה ישר (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה וכד ישראל לא אשתכחו, 'מאור ושמש' פרשת יתרו ד"ה ואתא בוזהו). וגוונו של העשן העולה ישר מהמזבח היה לבן (מאור ושמש לרי קלוינוס קלמן אפשטיין פרשת יתרו ד"ה ואתא בוזהו), ובכוחו היה נשפע לעם ישראל שפע מלמעלה למטה. וגם היו ניזונים ממנו (וזהו פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה תנא דימנא) מלאכים קדושים (יאור החמה' על זוהר פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין ממהרח"ו) (להרחבה בעניין הכפרה על ידי הקרבנות ראה מאמרנו לפרשת ויקרא – 'הקרבנות בבית המקדש').

עשן המערכה שהיה עולה מהאיברים והפדרים הנשרפים בלילה (וזהו פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין) היה נוטה לצד צפון (נבול בנימין חלק א' דרוש בי למעלת הצדיקים ד"ה ו"ש במזמור מ"ח יפה נוף) להזין את 'הסטרא אחרא', ובה היא לא היתה נמשכת לארץ. כך עשן זה היה עולה בדרך עקומה ומתגלגל לחוץ, והולך בחיפזון עד שהיה נכנס לנקב בצפון (וזהו פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין) אל מקום הפתח של גהנום העליון (יאור החמה' על זוהר תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין ממהרח"ו) ששם פתח מזונו של 'החיצונים', ומשם היה נכנס אל המדורים של כל הסטרא אחרא אשר היו ניזונים ממנו כולם (וזהו פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין) כמו מזון שנשלח מהמלך אל עבדיו אשר לא נכנסים בהיכלו (יאור החמה' על זוהר פרשת תרומה דף קמא ע"א ד"ה אברין ופדרין ממהרח"ו). והוא בסוד הפסוק "בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" (בראשית מט, כז) (חסד לאברהם) מעין א נהר כד ד"ה ותנה ענין זה). ועל ידי כן היו מתבטלים הכוחות החיצוניים מרצונם להשמיד ולאבד את העולם הזה (וזהו פרשת צו דף לב ע"ב ד"ה וכד תנא דמבחה).

וכאשר היה עולה העשן ב'צפון' אז היו נאספים החבורות של הסטרא אחרא לשם, וכן ששים ריבוא מחנות של 'קליפות' עמהם, ועומדות כנגד הפתח הנקרא "קרי" שמשם יוצאים כל המקטרגים (יאור צדיקים' למהר"ם פאפירש תחילת פרק ח ד"ה טעם שנקרא, יקב הישר' פרק ט, וכפי שנרמז בתורה "ואם בואת לא תשמעו לי והלקתם עמי בקרי: והלקתי עמכם פחמת קרי וישתתי אתכם אף אני שבע על תטאתיכם" (ויקרא כז, כז) – ושם הם היו ניזונים מעשן הקרבנות (יאור צדיקים' תחילת פרק ח ד"ה טעם שנקרא) של האיברים והפדרים (יקב הישר' פרק ט) ומתקיימים על ידו בשפע הכרחי ומצומצם (נבול בנימין חלק א' דרוש בי למעלת הצדיקים ד"ה ו"ש במזמור מ"ח יפה נוף) ולא היו יוצאים עוד לאויר של ארץ ישראל. ובשל כך הארץ היתה מקודשת מכל טומאה אפילו בלילה שהוא זמן שליטתם. ועתה שחרב בית המקדש ואין עשן של קרבנות לזון את אותם הקליפות (יאור צדיקים' למהר"ם פאפירש תחילת פרק ח ד"ה טעם שנקרא), הם עפים ושטים ומתחזים לבנות האדם ושוחקים עם בני אדם בלילה עד שהם חלילה נפגמים בקרי (יאור צדיקים' תחילת פרק ח ד"ה טעם שנקרא, יקב הישר' פרק ט, וראה במעבר יקב' שפתי צדק פרק ג, וכן בקהלת יקב' ערך עש ד"ה בעל צפון).

המזבח לא נבנה מאבני גזית כי הם רומזים ל'חיצונים' שהוא הרחיקת

בתיאור בניית המשכן הוזכרו רק הכסף הזהב והנחושת ולא הוזכר הברזל כפי שנאמר "וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתָם זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת: וְתִקְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְעֵשֶׂב יָעִזִים: וְעֹלֶת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹלֶת תְּחָשִׁים וְעֵצִים שְׁטִיִּים: שֶׁמֶן לְמָאֵר בְּשֵׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַשִּׁמְיָם: אֲבִנֵי שֹהַם וְאַבְנֵי מְלָאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן: וְעֵשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם" (שמות כה, ג – ג – ז) וזה לפי שהברזל מקצר ימים (עיר מקלטי' על טעמי המצוות פרשת יתרו אות טז). על כן לא היה במשכן בכלל ברזל, ואפילו שיתדות המשכן היו חזקות יותר אם היו עושים אותן מברזל, אף על פי כן עשו אותן מנחושת (רמב"ן שמות כ, כב ד"ה ומפני זה). וכן לא הוזכר

ה'ברזל' בניית בית המקדש (שפתי כהן על התורה פרשת פקודי ד"ה ויהי זהב התנופה) וגם לא היה שם שום כלי העשוי מברזל, למעט סכיני השחיטה משום שהשחיטה איננה עבודה (רמב"ן שמות, כ, כב ד"ה ומפני זה).

בבניית בית המקדש הראשון נאמר "והבית הַבְּנִיתוּ אֲבָן שְׁלֵמָה מִסַּע בְּנֵהָ וּמִקְבוֹת וְהִגְרָן כָּל כְּלֵי בְרָזַל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית הַבְּנִיתוֹ" (מלכים א', ו', ל), **לפי שלמה המלך החמיר ונמנע משימוש בכלי הברזל בתוך המקדש** (רמב"ן שמות, כ, כב) **על מנת שלא יהיה למקטרגים יכולת אחיזה בבית המקדש** (טעמי המצוות: לרבינו מנחם הבבלי מצוות לא תעשה אות כו.) והיו חוצבים ומסתתים מבחוץ את האבנים במקדש ואחר כך מכניסים אותם פנימה, **חוץ מהמזבח שאותו לא סיתתו בחוץ לפי שהיה עשוי מחלוקי אבנים שלמים ולא אבני גזית מסותתות**, כפי שציוותה התורה "וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֹתוֹ גְזִית כִּי חֲרָבַת הַנֶּפֶת עֲלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ" (שמות, כ, כב) (הרמב"ן שמות, כ, כב), **כלומר שאפילו הנפת ברזל על המזבח אסורה** (טעמי המצוות: לרבינו מנחם הבבלי מצוות לא תעשה אות כו.). **לכן אם נגע ברזל באחד מאבני הכבש' שהוליד למזבח או במזבח עצמו – אז אותה האבן היתה נפגמת (מסכת מדות ג, ד). וכן כשהיו מסיידים את המזבח, לא היו מסיידים במברשת של ברזל אלא של בד או עץ שמא יגע הברזל במזבח והוא יפסול את האבן שנגעה בו** (רמב"ם הלכות בית הבחירה א, טו).

עניינו של המזבח היה להרחיק את המזיקים, השדים והפורענויות הבאים מהפתח שבצפון הצפוני (הקדמות בן המחבר בספר 'שליה הקדוש' פרק שבעי ד"ה ואגב זה יתבאר). **ולכן לא השתמשו ב'אבני גזית' למזבח, שהם אבנים המסותתות ומדויקות ומתוקנות באמצעות ברזל – כי הם רומזות לכוחות הטומאה, המקטרגים ומדקדקים לכל עיון ולכל חטאת** (מצודת דוד' להרדב"ז מצוה דש ד"ה ומעתה תוכל), ומטעם זה המקום בו הסנהדרין הגדולה אשר היתה דנה חוקרת ומדקדקת אחר הדין נקראה 'לשכת הגזית' שהיא כדמיון 'אבני הגזית' (ישערי צדק' לר' יוסף גיקטיליא דף ח ע"ב, 'מצודת דוד' להרדב"ז מצוה ד"ה ומעתה תוכל). **ובמקום אבנים מסותתות היו בונים את המזבח באבנים 'חלוקי נחל'** (מצודת דוד' להרדב"ז מצוה דש ד"ה ומעתה תוכל). **והצטוו לעשות את המזבח בצורת ריבוע, שלו ארבעה צדדים – בכדי להורות על קיום ארבע צדדים לעולם, כלומר שגם העולם הוא מעין 'ריבוע'. וזה לימדו שבכוח המזבח להרחיק את המזיקים הבאים מהצד הצפוני** (הקדמות בן המחבר בשליה הקדוש פרק שבעי ד"ה ואגב זה יתבאר) **ושה' אחד ושמו אחד ואין שני לו שיכול לעשות זאת** (ויזו העמודים לר' שפתי הורוביץ בנו של השליה הקדוש דף יב ע"ב ד"ה נמצא המזבח). **לכן אם לא 'ריבעו' את המזבח זה היה מעלכב** (ראה גמי' זבחים דף סב ע"א) (הקדמות בן המחבר בשליה הקדוש פרק שבעי ד"ה ואגב זה יתבאר).

אמנם בית המקדש עצמו כן היה בנוי מאבני גזית העשויות בדקדוק רב, כפי שציווה שלמה המלך בעת בניית המקדש "וַיִּצְוֶה הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת אֲבָנִים יְקָרוֹת לְיֶסֶד הַבַּיִת אֲבָנֵי גְזִית: וַיִּפְסְלוּ בְנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַגְּבִלִים וְגִיְיָנוּ הַעֲצִים וְהָאֲבָנִים לְבָנוֹת הַבַּיִת" (מלכים א', ה, לא – לב) ומטרת אבני גזית אלו, **שאם ישראל אינם עושים רצונו של מקום ומקלקלים ב'שפע' שניתן להם אזי יכול המזבח להפוך עליהם להיות 'חֲרָב נִקְמַת נָקָם בְּרִית'** (ויקרא כו, כה) (ישערי צדק' לר' יוסף גיקטיליא דף ח ע"ב, 'מצודת דוד' להרדב"ז מצוה דש ד"ה ומעתה תוכל) **המדקדקת עם הבריות. לכן היו שוחטים בעלי חיים ואז שופכים את דמם על המזבח כדי "לרצות" את המזבח בדם שחיטת הקרבנות.** וזה הסיבה שהמזבח במשכן היה נקרא 'מזבח אדמה' שנאמר "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַּעֲשֶׂה לִּי" (שמות, כ, כא) **כי הוא מלשון 'אדומה' לרמוז על מידת הדין** (מצודת דוד' מצוה דש ד"ה ומעתה תוכל).

עתיד הקב"ה לסגור את צד צפון בימות המשיח ויהיה שמו וכסאו שלם

וכיום שאין בית מקדש ולא מזבח לעצור את המקטרגים, הרי שולחן האוכל של האדם מכפר עליו שהוא כנגד המזבח (ראה גמי' מנחות דף צו ע"א). **ולכן חובה לעשות 'מים אחרונים' לפני ברכת המזון לפי שהם החלק של 'החיצונים' וכנגד העשן שהיה עולה מהאיברים והפדרים בלילה והולך אל מקומם בצפון** (שליה הקדוש' שער האותיות בפרק 'הרי הוצרכו מצוות התלויות יכו' ד"ה וכשם שהקרבן היה). **וכן צריך לסלק את הסכין מעל השולחן בשעת ברכת המזון, כפי שהזוהרו במזבח "וְאִם מִזְבֵּחַ אֲבָנִים תַּעֲשֶׂה לִּי לֹא תִבְנֶה אֹתוֹ גְזִית כִּי חֲרָבַת הַנֶּפֶת עֲלֶיהָ וַתְּחַלְלֶהָ" (שמות, כ, כב) (ותולעת יעקב' סוד ברכת הנהנין ד"ה ואי"כ יברך ברכת המזון), וכן שנאמר "וּבְיָמֶיךָ שֶׁם מִזְבֵּחַ לֹה' אֶלְקִיךָ מִזְבֵּחַ אֲבָנִים לֹא תִבְנֶה עֲלֵיהֶם בְּרָזַל" (דברים, כו, ה) (אור צדיקים' דרך סעודה ד"ה מסלקין הסכין מן השלחן) **וכל זה על מנת שכוח הרע שהברזל רומז לו, לא ייטול חלק בשעה שתחול הברכה, שהרי את חלקו הוא כבר נטל בזוהמת הידיים שיצאה עם המים האחרונים** (ותולעת יעקב' סוד ברכת הנהנין ד"ה ואי"כ יברך ברכת המזון). **ולכן יש שאינם מסלקים או מכסים את הסכין בשבתות וימים טובים כי זמנים אלו רומזים לעולם הבא שבו יתמתקו כל 'הקליפות' ובלע המוות לנצח** (נח"י אברהם' לר' אברהם כלפון על טעמי המצוות סעיף קמט בשם 'ברכי יוסף' שמביא בשם זקנו).**

לעתיד לבוא הקב"ה יסתום את פתח צד צפון שמשם מגיעה הרעה (מגלה עמוקות - רנב אופנים' אופן סו). **לכן יש בספר התורה** (יעני העדה' למחבר 'שבט מוסר' בחלק על ספר דניאל דף קל ע"ב ד"ה אדני-י בכל צדקתך' בשם החוקני, 'מעשה רוקח' על המשניות דף קכ ע"ב מסכת עוקצין טור א) **מאה שלשים וארבע פעמים את השם הקדוש 'אדני-י' כי מספר פעמים זה יוצא בדיוק גמטריא ראשי תיבות וסופי תיבות 'מִזְרַח מֵעֵרֵב דְרוֹם'** (יעני העדה' למחבר 'שבט מוסר' בחלק על ספר דניאל דף קל ע"ב ד"ה אדני-י בכל צדקתך' בשם החוקני, 'מעשה רוקח' על המשניות דף קכ ע"ב מסכת עוקצין טור א) **ללמד שצדדים אלו סגורים בשמו ויתברך. ואילו צד צפון' לא כלול עמהם לפי שהוא פתוח עד שיבוא העת שה' יתברך יסגרו בשמו** (יעני העדה' בחלק על ספר דניאל דף קל ע"ב ד"ה אדני-י בכל צדקתך' בשם החוקני) **ובזה ירחיק את מדת הפורענות מעל עם ישראל, ויוליכה למקום שאינה יכולה לקטרג עוד. אז יתבטלו גם הקרבנות שהיו נשחטים 'בצפון' העזרה, לפי שאחר שכבר בטלה מדת הפורענות המקטרגת בצפון אין יותר צורך לשחוט קרבנות בצפון על החטאים** (ישערי אורה' לרבי יוסף גיקטיליא זצ"ל השער שישי-הספירה החמישית).

סגירת צד הצפון תהיה בימיו של מלך המשיח. כי בימי הגלות צד צפון פתוח שנאמר "וַיֵּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִצְרַיִם תִּפְתַּח הָעֵרָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל הָאֶרֶץ" (ירמיה, א, יד) **וכל העולם נמצא בצער ושמו הגדול של ה' מחולל בגוים. אך בבוא מלך המשיח ייסגר צד צפון כפי שנאמר "לְסֻרְבָּה (קרי: לְמַרְבָּה) הַמְּשַׁרְה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֶץ עַל פֶּסַח דָּוִד וְעַל מִמְלַכְתּוֹ לְהִכִּין אֹתָהּ וּלְסַעְדָּהּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה מִעֲתָה וְעַד עוֹלָם" (ישעיה, לו, ה) כאשר התיבה "לְסֻרְבָּה" נכתבה עם האות מ' סתומה, לרמוז על סגירת צד צפון הפרוץ. ועל ידי כן ימחה גם זרעו של עמלק מן העולם, ויהיה שמו של ה' שלם וכסאו שלם** (גבול בנימין על התורה לר' בנימין הכהן חלק א דרוש ב למעלת הצדיקים דף ג ע"א ד"ה כל זה שפירושו ד"ה ובאותיות) **כי אין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק שנאמר "וַיֵּאמֶר כִּי יָד עַל פֶּסַח יְהִי מִלְחָמָה לֹה' בְּעַמְלֵק מִדָּר דָּר" (שמות, יז, טו) (רש"י שמות טז, יז). ואז ה' יתברך יישב על כסא כבודו ומלכותו תהיה בכל משלה, וישראל יקבלו את פניו בשמחה ובשירות עם מלך המשיח** (ראה מדרש' אותיות דרבי עקיבא' ערך מ"ה מפני מה) (גבול בנימין על התורה לר' בנימין הכהן חלק א דרוש ב למעלת הצדיקים דף ג ע"א ד"ה ובאותיות) **במהרה בימינו, אמן.**

<p>העלון עם לימודים יהודיות בתורה וזוהר הייני וכל בני משפחתך</p>	<p>הפעת העלון עם לימודים ותולדותם של עליה בת אסתר ה"ל שירה אושרת בת מסודי ה"ל</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר יוסף בן קרן הייני שיוצא להקדים בתי נאמן</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר שירה בת מוריה הייני</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר רבקה בת חנה הייני ושירה שלמה איתמר</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עליזה בת יפה הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר אלויה בן גופר הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עמירם בן אסתר הייני ת.ג.צ.ה.</p>
<p>הפעת העלון השבוע ליווג הנון בקרב של יידי נפשו של מחבר העלון שמואל בן אולנה הייני שה' יתברך יוכה אותו להקים בקרבו בית נאמן בישראל בקדושה וטהרה!</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עלילת נשות: אלויה בן גופר הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר ששון בן חנה הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר ששון בן חנה הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עמירם בן אסתר הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עמירם בן אסתר הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עמירם בן אסתר הייני ת.ג.צ.ה.</p>	<p>העלון עם לימודים וזוהר עמירם בן אסתר הייני ת.ג.צ.ה.</p>